

I. Hegy- és vízrajz1. Jellegzetes táj Svédországból

Svédország a Skandináv félsziget legnagyobb részét, K-i felét foglalja el. Keletkezése visszanyulik a földtani ókor devon előtti korszakáig. Mai arculatának kialakulását azonban a jégkorszak végezte el. Így a terület igen gazdag a különböző glaciális formákban. A kép közép-Svédországból származik.

2. Kép a svéd tóvidékről

A jégkorszak hatása, letaroló munkája lépten-nyomon fellelhető. Nemcsak a térszín formakincsének nagy vonásai, hanem mikroformái is erről tanuskodnak. Így a völgyek alakja, a sok tó és láp, - melyek szinte finnországi jelleget kölcsönöznek a tájnak - mind erről beszélnek.

3. Sylarna hegység

Norvégiához hasonlóan Svédországban is hatalmas területet foglalnak el a magas fennsíkok, a fjeldek. - Itt azonban a fjeldet magas hegycsúcsok bontják meg. Közép-Svédországból közvetlenül a fjeldből kiemelkedő 1 762 m magas Sylarna csúcsot mutatjuk be. Éles, merész oromzatu, kifejezetten gerinces hegység.

4. Kebnekaise-csúcs

É-on a Lappföldön a Kebnekaise csoport a legmagasabb kiemelkedés /2 133 m/. Amint látjuk oldaláról hatalmas gleccser ereszkedik alá és vonja be csonthóval és jéggel a széles talpu lejtőt.

5. Gleccser a Kebnekaiszon

Ugyancsak a Kebnekaise csoportból való ez a kép is. Jól láthatók a skandináv típusu gleccserek jellegzetes kifejlődése: nagy területű firngyűjtő medence /firnmező/ és az ebből sugaranosan szétágazó hosszú, a völgytalp felé mozgó gleccsernyelv. Igen kedvelt sítérp, sok turista keresi fel.

6. A tábla-hegyek

Közép-Svédország egyes helyein különös formájú hegyek ún. táblahegyek uralják a térszint. A tábla-hegyek még az ókorban keletkeztek. Különös jellegzetességük, hogy háborítatlan, víz-

szintes településű rétegek építik fel, amelyek néhol oszlopos elváltású kőzetekből állanak. A Wättern tó É-i végénél fekvő Omberg hegységből mutatunk be egy részletet.

7. Huskvarna-vizesés

Dél-svédországi vizesés képét látjuk. A folyók e tájon érthetően igen rövidek, de a sok csapadék következtében bővizűek. Viszonylag fiatal voltak miatt a térszín nagy relief energiájú lépcsőit még nem tudták völgyé alakítani. A sok lépcső természetesen áthághatatlan akadálya a hajózásnak, a vizierő kihasználása szempontjából azonban a jelentőségük óriási.

8. Ristafall vizesés

A jämtlandi süllyedés vidékéről mutatunk be egy vizesést. A tájékat errefelé mindenütt hatalmas erdőségek borítják, melyek kitűnő faanyagot szolgáltatnak. A kitermelés egyedüli utvonalát a szeszélyes, vad folyók adják meg.

9. Vänner tó

A tónak Svédországban is jelentős tájalakító szerep jut. Tekintélyes nagyságu területet foglalnak el. Különösen Közép-Svédországban találunk nagy kiterjedésű tavakat. Ennek magyarázata az, hogy e területet valamikor tenger borította, üledékei igazi alfölddé alakították a felszínt. Később kisebb-nagyobb beszakadások keletkeztek, s e mélyedéseket töltötte ki azután a víz. Képünk a mi Balatonunknál kilencszerte nagyobb Vänner tavat mutatja be.

10. "Fällsee" hegyi tó

Még egy tavat mutatunk be a jämtlandi süllyedés vidékéről. E helyen - mint már mondtuk - a fjeld adja meg a táj jellegzetes arculatát. Az enyhe lankákkal tarkított fennsíkot a lankák és a dombok oldalaiba vájt kártavak teszik festőivé.

11. Szirtfokok a D-svéd partvidékről

Svédország D-i végéhez egy kis nyelvszerűen kiugró függőlék csatlakozik, a Skána félsziget. Szerkezetileg a közép-európai tábla folytatása, s inkább Dániához hasonlítható. Változatos felépítésű rögös vidék, egészen a tengerig kifutó glaciális lerakódásokkal. Ezekről mutatunk be egy képet.

12. Sziklahasadék Kullennél

Különleges a partalakulási forma a Skána félsziget Ny-i oldalán. Itt már nem a fjordszerű öblök, sem a séreket képező partvidék fogad bennünket, hanem a tengeri abrázio által sajátosan megmunkált, szinte apró rögökké tördelt, csiszolt kőzet /valószínűleg silur-kori mészkő/.

II. Talaj, növényzet

13. Vegyes vegetációju táj

D-Svédországban az újabbkori tengeri eredetű üledékek alkotják ki a talajfelszínt. Ezek a félszigetet keresztben átszelve az egész területet beborítják. E ténynek tudható be, hogy itt már dusabb a vegetáció. A fenyér és rét itt átadja helyét a vegyes lombos erdőnek, melynek fanelei között /egészen D-en/ már a bükk is megjelenik.

III. Földművelés, állattenyésztés

14. Szántóföldek D-Svédországban

A Skána félszigetet borító glaciális lerakódások, valamint az enyhébb éghajlat teszik lehetővé a belterjes földművelést. E tájon a buza is beérik és elég jó terméseredményt is ad. A kép messzi távlatból szántóföldeket mutat be.

15. Faszénégetés

Körülbelül a sarkkörtől D-re jut szerephez az erdőtakaró. A terület igen jelentős részét erdő borítja, amely a nemzeti jövedelemnek egyik komoly tényezője. Legnagyobb részt értékes tülevükből áll. Ennek köszönhető, hogy modern fakitermelő ipar fejlődhetett ki. A svéd papír, cellulóze és a fa-alapanyagot feldolgozó vegyi-iparon kívül a gyufaipar világhírű. Szén azonban - mint az a földtani viszonyokból is nyilvánvaló is - nincsen. Emiatt - mint ez képünkről is látszik - a kezdetleges faszénégetést még üzik.

16. Rénszarvasnyáj

A magas É-i fekvés ellenére Svédország lakosságának több mint egyharmada földművelésből és állattenyésztésből él. Az állattenyésztés főleg szarvasmarhára és sertésre szorítkozik, de ugyanakkor a magas É-on rengeteg rénszarvast tartanak. A kép rénszarvasnyáját ábrázol pásztorokkal.

IV. Lakosság

17. Svéd parasztfaháza

Fából épült kisebb parasztházat látunk. Közép-Svédországban honos sajátos házépítési stílus jellemzői: a négyszögletes ácsolt, vízszintesen egymásra fektetett fenyőfalak és gerendázat; a házak általában emeletesek, árkádosan, esetleg verandaszerűen kiképzett előtérrel. A lakóházzal rendszeren a gazdasági épületek is egybeépülnek. Rendkívül tiszták, csinosak.

18. Rattvik lakosai

D-svédországi parasztokat mutatunk be nyári ünnepi népviseletben. A magyar szemnek furcsa e viselet, melynek zárt, testhez simuló formáját a mostoha éghajlat elleni védekezési célon kívül, a hagyományos népszokások alakították ki.

V. Ipar, bányászat:

19. Karskári cellulózegyár

Képünk a Bötteni öböl partján fekvő Karskär városának hatalmas cellulózegyárát ábrázolja. Az ország roppant méretű erdőségei fejlett, fa-alapanyagra támaszkodó /nehéz/ vegyiparnak vetették meg alapjait, ezek közül is kiemelkedik a cellulóze gyártás, melyet a papír, a műanyagipar, a robbanóanyagipar stb. használ fel. A gyárak mindenütt a kikötőben, legtöbbször a folyótorkolatok köré települnek, hogy a nagyterjedelmű nyersanyag szállítási költségeit az olcsó viziut csökkenthesse. A cellulózeből nagy mennyiség exportra kerül.

20. Sulfitgyár egy részlege

Képünk ugyancsak a Botteni öböl partján levő Östrang városából egy szulfitgyárnak egyik részletét mutatja be.

21. Kiruna

Az É-svédországi Kiruna környékén vannak Svédország legnagyobb érc-előfordulásai. Ezüst-, nikkel-, mangán-, réz- és főleg vasércet bányásznak itt óriási mennyiségben. A világhírő svéd acéliparnak egyik bázisa Kiruna. A kép a városra és a kikötőre való rálátással az egyik móló előtt az elszállításra váró végezetlenül csúszó vasércet mutatja. Kirunából a vasérc viziuton Lulea kikötőjébe kerül. Itt azonban, mivel a kikötő 3 hónapig jég alatt van, a norvégiai Narvikból kerül elszállításra.

VI. Városok

22. Helsingborg

Szép fekvésű kikötőváros Helsingborg. Nagy hajóforgalma, halászata, cukor- és gumiipara teszik híressé. 60 000 lakosa van. A háttérben jól látható a kikötő mólója.

23. Göteborg

Svédország második városa. Egy fontos hajózócsatorna torkolatánál fekszik. Jelentős kereskedő- és iparváros, melyen Koppenhága és Osló közötti fekvésének köszönhet. Iparágai közül vas- és acél-, szövő-, hajóépítő, papír, cukor és sör gyártását említjük meg. Egyszersmind Svédország egyik legszebb városa is. Érdekesége, hogy nagyobb utcáin csatorna vezet végig /a kép felső bal oldalán/. Kb. 300 000 lakosa van.

24. Stockholm

Stockholm Svédország fővárosa és egyben É-Európa legjelentősebb városa. A Mälar tavat a tenger öbleivel összekötő csatornák által közrefogott hat nagyobb szigeten épült fel. Híres középületei /egyetemek, könyvtár, nemzeti múzeum stb./, valamint modern, széles sugárutjai és műemlékei Európa egyik legszebb városává teszik. Bár kikötője három hónapig jéggel van borítva, mégis nagy

import és export forgalmat bonyolít le. Kikötőin keresztül érkezik az országba a szén, a gabona és távozik a főbb kiviteli cikkek közül a vas, különböző fémek és gépek. Jelentőségét emeli a több, mint 800 gyár és a rengeteg óriási forgalmu üzemház. Kb. 700 000 lakosa van.

25. Kebnekaise megmászása

Végezetül még egy szót kell szólnunk az idegenforgalomról is. Svédország különleges északi fekvése, tájképi szépségekben bővelkedő magas, hófödte hegyláncai, zord bércei, szinte hozzáférhetetlen gleccserei, kies vizesései, mint olyan vonzóerőt képviselnek, amelyeket nemcsak a belföldi természetkedvelők, hanem a legkülönbözőbb országok turistái is örömmel keresnek fel. Képünkön egy különleges hegymászó eszközökkel felszerelt, elszánt turista-csoport indul neki a Kebnekaise egyik csucsának megmászásához.

FELSŐOKTATÁSI JEGYZETELLÁTÓ VÁLLALAT BUDAPEST

Felelős vezető: Heitter Imre

8-2319/288/PE